

CAN QUINTANA: UNA INVESTIGACIÓ MUSICAL PER A UN CENTRE CULTURAL

Jaume Aiats

Fa uns quatre anys, el Museu del Baix Ter i del Montgrí, museu local de la vila de Torroella de Montgrí, va decidir emprendre una procés profund de transformació, després de gairebé dues dècades de funcionament. La situació de la vila és privilegiada per dur a terme un projecte d'un cert abast: és al Baix Empordà, enmig d'una zona d'alta incidència turística i, per tant, de molt públic potencial, i tot i tenir només uns 8.000 habitants, ha destacat per les importants activitats culturals que realitza (Festival de Músiques a l'estiu, una llarga tradició de cine club, un important museu d'art pictòric contemporani –de propietat i gestió privades–, i una antiga i sòlida tradició de músics, entre d'altres).

La idea de partida va ser reconvertir el museu en un centre cultural i situar-lo en un emplaçament rellevant: serà el Centre Cultural Can Quintana, situat en una antiga casa noble amb jardí, un indret molt vinculat a l'imaginari dels torroellencs des de fa dos segles. Per tant, es passa d'un museu a un centre cultural, però un centre cultural que dins de les instal·lacions comptarà amb una proposta museogràfica que permeti al visitant d'apropar-se a la realitat mediambiental, humana i social del territori del Baix Ter. D'altra banda, també queda clar que l'usuari primer i el públic principal han de ser els mateixos habitants de la vila i de l'entorn comarcal, sense que, per això, s'hagin de desestimar els visitants i els turistes d'estiu.

Dins d'aquest profund procés de transformació del principal recurs cultural del municipi, calia

trobar una temàtica argumental que articulés el discurs museogràfic de manera atractiva i alhora efectiva. I fou en aquest punt quan es va començar a tenir en compte la llarga tradició musical de la zona, amb orquestres i cobles, músics i compositors, capella de música a l'església i balladors de plaça, precisament en la plaça on se situa míticament la primera ballada de sardanes llargues de la història. Una tradició que la realitat actual referma encara més. D'aquí va sorgir la idea de la vida musical com un dels principals atractius que pot permetre a «l'observador» abocar-se a la realitat social del territori i de la seva història recent. Però era clar que, per fer-ho, calia disposar d'estudis específics sobre les activitats musicals del territori en l'època que es va decidir de privilegiar: els darrers cent cinquanta anys. D'altra banda, l'argumentació de la proposta museogràfica preveu estendre's, tot partint del territori «humà» presentat a través de les activitats musicals, cercant paral·lelismes i analogies dins del gran entorn mediterrani. I, d'aquesta manera, desplegar un discurs de coincidències humanes (socials, festives, etc.) per tal de desvetllar interessos que portin a diàlegs i complicitats. O sigui, que un altre element que s'havia de tenir en compte era la població immigrada, tant la recent com la més antiga, de manera que participés en la presentació del panorama humà/musical que es volia oferir.

És a partir d'aquestes premisses que es va proposar i dur a terme una investigació etnomusicològica, «Les músiques en la vida quotidiana de la gent del Baix Ter

i del Montgrí (1850-2000)», realitzada entre l'any 2000 i el 2002 dins de l'Inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya, des del Centre per a la Promoció de la Cultura Tradicional i Popular Catalana de la Generalitat de Catalunya, amb un equip de cinc investigadors, format per Jaume Aiats, Gianni Ginesi, Jaume Nonell, Joaquim Rabaseda i Montserrat Cañellas, que ha desenvolupat diferents vies d'aproximació a les activitats musicals presents i passades del territori. Partint de la recollida sistemàtica de dades en aspectes diversos, aquests han tingut com a objectiu arribar a un estudi prou sòlid perquè serveixi de base interpretativa al Centre Cultural Can Quintana, especialment pel que fa a l'orientació del projecte museogràfic.

Algú es pot plantejar, i per què la música (o, més aviat, les activitats musicals)? Per què la música actuant d'eix d'un discurs que ha de presentar un entorn humà, social i –a més– mediambiental? Les activitats musicals, poden arribar a tant? És cert que en el nostre entorn trobem molt lògic que l'economia, la història, la demografia, la tecnologia o l'ecologia siguin eixos d'un discurs museogràfic amb voluntat de globalitat. I, en canvi, altres activitats socials com la música tenen una consideració de perifèriques o de complementàries, però no pas d'eixos centrals articuladors de la vida de les persones. I precisament tot allò relacionat amb la música, en la societat actual, actua com una de les activitats col·lectives i individuals més poderosament significatives, tant pel que fa a processos

d'identificació i de representació com a processos de rebuig, de diàleg o de conflicte. Moltes de les relacions socials es teixeixen, juntament amb altres elements culturals, a través de les activitats i de les narratives que formulem al voltant de les músiques, o sigui, a través d'experiències sensibles directes i molt properes a l'individu. De l'abstracció teòrica de com funciona una societat a la vivència directa que en té l'individu, hi ha la mateixa distància que del discurs abstracte d'una proposta sociològica a l'experimentació sonora, visual i tàctil que pot permetre un discurs recolzat en les activitats musicals. Per això estem convençuts que les activitats musicals tenen un interès privilegiat per a «l'espectador cultural» contemporani i que seria inútil voler apropar aquest espectador a la realitat d'un territori només a través d'explicacions enciclopèdiques, amb voluntat totalitzadora o erudita. El pretext musical pot ser, degudament treballat, un magnífic pretext per representar l'entorn social i el joc de relacions que, molt sovint, es manifesten a través de la música o, fins i tot, que també la música permet de construir. Problemàtiques d'absoluta actualitat —com poden ser els processos del canvi en les formes socials de vida, en les maneres i en els gustos; els múltiples sentits de

la història i del pas del temps; la distància cultural (amb les conseqüents diferències de percepció, de llengua, de música, de sexe, d'edat, i al mateix temps una idea d'igualtat, de respecte i de diàleg..., i les corresponents curiositats i rebuigs que cal reflexionar i canalitzar), la relació amb el medi físic, etc.—, creiem que tenen en la música i en les activitats i objectes musicals un camí més atractiu d'accés a la reflexió. A més, la simple observació de com l'activitat musical intervé en la realització de nosaltres mateixos com a individus socials, ja de per si té un interès formatiu no pas menyspreable.

El principal objectiu de la recerca era, doncs, poder descriure interpretativament alguns dels principals processos de canvi en les activitats musicals de la zona en el darrer segle i mig. El món del ball, amb les sardanes (que passa de ball de moda a ball amb significació simbòlica), els balls d'actualitat, les orquestres i les cobles, va ser ja des de l'inici com a eix principal de la recerca en un procés temporal que arriba fins als conjunts actuals i els grups de rock català o «empordanès». Però no varem voler oblidar aspectes més personals o privats de les activitats musicals (antigues cançons de feines, cançons d'ambients infantils, instruments efímers i poc valorats,

etc.), així com els processos d'interacció de poblacions d'origen geogràfic diferent, com va ser antigament l'arribada de ripollesos, posteriorment la immigració espanyola o actualment la immigració des de punts prou diversos del planeta.

El projecte museogràfic està ja en una fase molt avançada de desenvolupament, i el Centre té previst d'obrir-se al públic el proper mes de maig del 2003. La recerca duta a terme per nosaltres té una aplicació directa a l'exposició estable, però també a altres activitats del Centre: se'ns ha encarregat de dissenyar la primera exposició temporal de Can Quintana, que pretén aprofundir en la vida social de la música a Torroella de Montgrí des de 1850; s'estan dissenyant propostes de tallers de construcció d'instruments destinats a les escoles primàries, estem preparant un llibre amb el resultat de la investigació pel que fa al món dels músics i del ball, es preveuen edicions en disc compacte d'alguns dels enregistraments que hem realitzat i d'altres enregistraments històrics...

En definitiva, es tracta d'una proposta encara prou inèdita al nostre país. Les activitats musicals, són un gran pretext? Segurament és així com actua la música en les nostres vides i com l'hem d'entendre en les societats contemporànies.

